

Česko-lužický

Ročník XIX
Číslo 1/leden 2009

věstník

Marja Krawcec
ćěłowa žona

złóži
kelko króc drje
hižo swoje zastojnstwo
do komorki
sfałdkowanu džěłansku drastu
połóži k wowčemu wumješku
na wumjenku
wumy hač na kosće
proch poslednjeho zemskeho dnja
nanam a synam wottruha
dočink wudychaneje kože
tči we wobleku
dokónčeneho žiwjenja
jenož druhdy
hišće šusknje stróžel před
wo lětdžesatk zestarjenej kosć a kožu
zwostanje monolog
z dopomnjenkami
jenož zřědka
trašawa w slepej nocy
kradnje spar
hdyž čorne awto
wjeze njewočakowane ćěło
w kašću
hotuje džowki
a mačerje do cankateje měcy
budž božemje
ze styknjenymaj rukomaj
sedzi w krótkej ławce
pod pišćelemi lědma štó
so sydnje k nej
skerje mlódše měnja
zo přežiwa ju a jeje
zastojnstwo njebudu trjebać
po puću do procha
so wróćacym

složila
kolikrát asi
už svůj úřad
do komory
pomačkaný pracovní oblek
položila k ovčímu vemínku
na vejminku
umyla až na kost
prach posledního pozemského dne
otcům a synům oholila
relikt vydechlé kůže
vězí v obleku
dokončeného života
jenom někdy
ještě probleskne úlek z
o desetiletí zestárlé kosti a kůže
zbude monolog
se vzpomínkami
jenom zřídka
strašák ve hluboké noci
krade spánek
když černé auto
veze neočekávané tělo
v rakvi
chystá dcery
a matky do krajkového čepce
buď sbohem
se sepjatýma rukama
sedí v krátké lavici
pod varhanami málokdo
si k ní přisedne
spíš ti mladší myslí
že ji přežijí a její
úřad nebudou potřebovat
na cestě v prach
se vracející

Ze sbírky Sudžeńca wosrjedź dwora (Budyšin 1992) přeložil Radek Čermák.

Poznámka překladatele: Ćěłowa žona je zvláštní lužická instituce, kterou by bylo možno přeložit jako „umývačka mrtvých“. Tato žena se však stará o celkovou přípravu na poslední cestu zemřelého včetně oblečení do kroje.

Vedle Tomasz Nawky i další autorka 80. let oslavila šedesátku. Pro Marju Krawcec už je ale psaní básní uzavřená kapitola, píše texty pro Lužickosrbský rozhlas. Přejeme této vynikající pěstitelce lužickosrbského slova mnoho štěstí do dalších let!

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo tajkim a wonajkim zhladowanju na woprawdźitosć

Džensniši džen lědma hdy pohladnicu abo list dóstawam. Wšitcy jenož hišće telefonuja abo mejlują. Je to w tym nastupanju škoda, zo njezměja stawiznarjo w přichodže hižo telko zajimaweho materiala za swoje pojednanja k dispoziciji kaž my džensa. Trjebamy jenož skrótka do interneta pohladać, kelko heslow nam Google skića, hdyž zapodamy korespondence mezi – mjenujcy někak 298.000. Listowanje wuznamnych Serbow ze swojimi słowjanskimi rowjenkami je přikładnje w časopisu *Lětopis dokumentowane*, kotryž wuchadźa wot 1950tych lět sem w Budyšinje. Z njeho móžemy so dowědźeć, zo pisaštaj sej Čech Josef Dobrovský a Serb Franc Jurij Lok kónc 18. lětstotka němsce. Němčina plačeše tehdom jako rěč wučenyh a stužeše Słowjanam jako lingua franca. Hižo poť lětstotka pozdžišo njebě tomu tak. Słowak Jan Kollár pisaše swoje listy gymnazialnemu towarstwu w Budyšinje česce, běše džě wón horliwy zastupjer jednotneje spisowneje rěče Čechow a Słowakow. W dobje narodneho wozrodženja so poněčim słowjanske rěče jako spisowne rěče konsolidowachu a němčinu marginalizowachu. Běch tuž nadměru zadžiwany, jako dóndže mi krótko do jutrow zašeho lěta list z Prahi, kotryž bě w němskej rěči napisany. Wotpóstarka bě ředitelka Słowanskeho ústawa Akademie věd ČR. Njewobknježi-li serbsčinu a nima-li swoju maćerščinu čěščinu za korespondency hódnu, by mi tola móhła rusce, serbisce abo snadź pólsce pisać. Kóždy slawistisce kubłany čłowjek wšak někotre ze słowjanskich rěčow aktiwne abo znajmjeńša pasiwnje rozumi. Wočiwidnje je historiske wuwicě zaštych 200 lět někotrehožkuli z našich rowjenkow minyło.

Njejsym jeje němski list čitał. Sym jón zaskenował a wot swojeho ličaka přetožić dał. Awtorka rozepisuje so w nim wo swojim wuznamnym džěle na dobro ... Někajke wujasnjenje za to, čehodla wona mje w nastawku wo Joseffe Páče a jeho džěle na dobro Serbow implicitnje zgermanizowaneho Serba mjenuje, njejsym z jeje linkow wučitał. Přiwzał bych chiba wujasnjuwace słowa po scěhowacym: Vážený pane, je mi welice líto, že jste musel v mém článku číst onu pochybnou větu „historik a literární vědec lužickosrbského původu Timo Meškank z Německa“. Původně jsem

se chtěla rozepsat o tématu Josef Páta a jeho vztah k jaderné fyzice. Ona věta měla znít „příšerný fyzik tureckého původu Omit Knakshem ze Spokojených států“. Oni mi to nějak blbě otiskli. Zdraví Vás H. U. PS: Výraz *příšerný* ráda používám jako synonymum pro *jaderný*. Nežlobte se. *Ale tajkeho abo podobneho dopisa w lubowólnej słowjanskej rěči so wot wjednicy Słowanskeho ústawa Akademie věd ČR dočakać njebudu. Ani to njewočakuju, ani mi to njewadži. Nimam problemy z akceptancu paralelnych swětow. Popřeju kóždemu w swojim wšo to najlěpše.*

Tróšku wšak sam nětko – kónčo swoje rozpominanja – na tym dwěluju, hač rozumi hišće kóždy, kiž tutón přinošk čita, wo čo mi poprawom džě. What am I talking about? Spytam to najprjedy a) posłownje rjec, prjedy hač dodam k nazornjenju pod b) znaty žort. Ad a) Tež w padže, zo so awtor někajkehožkuli přinoška z prof., PhD., doc., inž. abo podobnymi hieroglyfami podpisuje, njeje zaručene, zo to, štož wón piše, woprawdźitosći wotpowěduje. Naša awtorka wopodstatnja tele dopóznaće na přikładne wašnje. Ad b) Próca wo přiměrjenym charakterizowanju nas zajimowacych wosobow we wěstym zmysle na wotklepany žort z radija Jerewan dopomina, hdžež so připoslušar moderatora praša: Po poslednich powěsčach je Ivan Ivanovič z Kalugi w loteriji jedyn milion dolarow dobył. Mje by zajimało, hač je to wěrnó? Redaktor jemu duchapřitomnje wotmołwi: Waše informacije su zasadnje prawe, snano hač na někotre snadne maličkosće. Štož nastupa toho dobyčerja, tak njerěka wón Ivan Ivanovič, ale Saša Kuzmič, njesta so to w Kaluze, bě to w Tomsku, a Saša njeje ničó dobył, jemu su awto pokradnyli. Na zbožo je w žiwjenju husto tak, zo móhło tež wšitko hinak być. Strowe nowe lěto!

Słowniček: lědma – sotwa, stawiznar – historik, přichod – budoucnost, wozrodženje – obrození, jutry – Velikonoce, wobknježić – ovládat, kubłany – vzdělaný, ličak – počítač, scěhowacy – následující, woprawdźitosć – skutečnost, dopóznaće – poznání, dobyć – vyhrát, maličkosć – malichernost

POSTŘEHY Z EXKURZE ZA LUŽICKÝMI SRBY

Lenka Šteřlová

Cesta k Lužickým Srbům není z České republiky tak dlouhá, o to déle však trvá, než proniknete do jejich způsobu života a pochopíte, co je dokázalo do dnešních dnů udržet pohromadě navzdory mnoha tendencím směřujících k jejich zániku. Ani v dnešní době nemají nic jistého. Jen svým přičiněním a díky pomoci „zvenčí“ mohou zvrátit nepříznivé předpovědi své budoucnosti.

Abych poznala a pochopila život nejmenšího slovanského národa, vydala jsme se společně se studenty brněnské Masarykovy univerzity pod vedením doktoranda etnologie Jozefa Oriška předposlední listopadový víkend do Lužice. Na cestě nás doprovázel nejen přítomností, ale i postřehy a vědomostmi etnolog Miroslav Válka a ukrajinista a hudební vědec se zájmem o Lužické Srby Petr Kalina, který nás během cesty seznámil se základními informacemi o tomto slovanském národu.

Termín nebyl vybrán náhodně. Právě na sobotu 22. listopadu byla naplánována oslava tradiční lužickosrbské slavnosti – *Schadźowanky*. Její kořeny sahají do roku 1875, kdy ji poprvé studenti svolali do Chrósćic.

V oblasti Horní Lužice jsme strávili čtyři dny. Po příjezdu do Budyšina nás po téměř půldenní cestě čekalo vřelé přivítání v lužickosrbské restauraci *Beseda*, nacházející se v Srbském v centru města. Právě zde jsme se seznámili i s naším lužickosrbským průvodcem Michalem Cyžem, vedoucím filmového studia SAEK

(Sächsischer Ausbildungs und Erprobungskanal). Cyž se podílí také na projektech, jejichž prostřednictvím se mladí lidé učí základům novinářské práce a kritickému přístupu k médiím. Svůj čas nám věnoval i lužickosrbský poslanec saského sněmu v Dražďanech Hajko Kozel. V krátké debatě o Lužických Srbech jsme se dotkli „odlehčených“ témat. Na své si přišli zejména muži, kteří byli poučeni o tom, jak podle příjmení poznat neprovdanou slečnu. Dostali jsme se ale i k vážnějším záležitostem, jako je klesající počet Lužických Srbů. Tento trend, patrný už od 19. století vlivem procesů industrializace a germanizace, pokračuje i dnes. Lužičtí Srbové podléhají asimilaci, což je způsobeno zejména odchodem mladých lidí do jiných částí Německa za studiem a za prací, smíšenými sňatky i přímým či nepřímým tlakem vlády, např. v podobě utahování finančních kohoutků na dotace pro Lužické Srby. „Je nesmysl požadovat vlastní armádu nebo policii, ale důležitá je zejména otázka škol. Je potřeba novelizovat zákon týkající se lužickosrbského školství. Pro nás je zásadní, že si můžeme sami rozhodovat o počtu škol, podobě vyučování a učitelích,“ vysvětloval nám svůj pohled na věc poslanec Kozel a dodal, že podobné je to i s kulturou. Zcela zásadním problémem pro Srby je pokles natality. Zatímco po válce na jednu rodinu připadalo i deset dětí, nejnovější statistiky mluví v průměru o dvou. Kontroverzní téma, provázející většinu našich debat, představovala těžba hnědého uhlí.

Během několika desetiletí kvůli ní postupně zanikly desítky lužickosrbských vesnic. Jejich obyvatelé byli následně rozsídlováni do německých měst a pomalu zapominají na své kořeny. Všechny tyto informace nám pomalu začaly otevírat oči.

Po debatě jsme zamířili na neobvyklou noční prohlídku rozhlasových studií, nacházejících se jen o pár pater výše než zmíněná Beseda. Vysílání v horní lužické srbštině je zde vyhrazen každý den ranní blok od 5:00 do 8:00 hodin, v neděli pak od 11:00 do 15:00. Ač se na první pohled mohou jevit tyto časové úseky jako nepříliš poslechově atraktivní, podle slov moderátorek působících v rozhlase je opak pravdou. Lidé prý zrovna vstávají, chystají se do práce, snídají, a k tomu si většinou pustí rádio. Nedělní dopolední blok zase přesně zapadá do doby, kdy se lidé vrací z tradiční bohoslužby.

V nočních hodinách jsme dorazili na místo, které se stalo naší výchozí stanicí. Jednalo se o Studentský dům ve Worklecích.

Sobota dopoledne byla věnována lekcí horní lužické srbštiny pod taktovkou Michała Cyže. Naučili jsme se základní slovní obraty pro večerní konverzaci na Schadzowance. To ale nebylo vše. Mimoděk jsme také zjistili, že takový Lužický Srb nebo Srbka těžko hledá sprosté slovo ve své mateřštině a „ulevuje“ si zásadně v řeči germánské/německé. Pod heslem *Když verbální formy nestačí, musí člověk okouzlit tělem*, jsme se přiučili i několik tradičních lužickosrbských tanečních variací. Člověk nikdy neví, kdy se to může hodit.

Odpoledne jsme se zastavili v muzeu lidových krojů katolických Srbů v Różantu. Tím nás provedla Monika Cyžowa, která šíje národní kroje nejen na vystavené figuríny, ale i pro lidi, kteří si k ní přijdou kroj koupit či vypůjčit. Vyrobit takový kroj dá ale

Brněňští studenti v diskusi s poslancem saského sněmu Hajko Kozlem (uprostřed). Foto Petr Ch. Kalina

zabrat. Paní Cyžová se nám svěřila, že byt jen vytvořit „jen“ doplněk ke kroji může být práce i na celý týden. Na druhou stranu, práce je jí koníčkem a podle jejích slov zájem o tradiční kroje stále roste. Cestou jsme se zastavili u památníku Cyrila a Metoděje. Věrozně sice do Lužice nikdy nedorazili, ale Lužičtí Srbové se jako Slované tradičně hlásí k jejich odkazu. Tento Pomník tisíciletí má symbolizovat důležitost křesťanství i v třetím tisíciletí.

Během rekordních patnácti minut, jelikož kvůli nabytému programu nebylo času nazbyt, jsme se připravili na lužickosrbskou noc. Schadzowanka se letos konala přímo v Budyšině. Hned u vchodu jsme byli zaskočeni neobvyklým přivítáním, spojujícím tradici s moderní dobou. Dva chlapci hrající na typické lužickosrbské dudy vítali každého návštěvníka, stejně jako laserová výzdoba. V podobném duchu, spojujícím minulost a přítomnost, se nesl i celý večer. Na jednom pódiu se střídaly různé žánry hudby a tance. V jednu chvíli spolu dokonce vystupovali pěvecký sbor, taneční páry v lidovém kroji a dva mistři v break dance. Pestrý program doplňovaly divadelní scénky. Škoda jen, že nám dopolední rychlokurz horní lužické srbštiny nestačil k úplnému poro-

zumění. Přeci jen ve scénkách zaznělo mnoho jinotajů a satirických poznámek, vztahujících se k aktuálnímu dění. Jeden výstup např. narážel na to, jak je těžké najít nového předsedu Domowiny. Nakonec si herci zvolili černošského moderátora-Lužického Srba, který celou akci uváděl, s tím, že když to jde v USA, proč by to nešlo na Lužici. Hluboký dojem na nás udělal videoklip, na němž děti ve žlutých pracovních helmách rapovaly proti těžbě uhlí ve střední Lužici. Byl to také jeden z podnětů, proč jsme se další den na ona místa vypravili. I po skončení programu se slavnost protáhla do pozdních nočních hodin. Na místě jsme potkali nejen nám známé Lužické Srby, ale seznámili jsme se i s dalšími, např. s významným básníkem Benem Budarem. Jedním z důvodů konání těchto slavností je vzájemné setkávání Lužických Srbů mezi sebou bez rozdílu věku či zájmů. Často si místní na takových slavnostech hledají svůj protějšek.

V neděli jsme se vydali na katolickou srbskou bohoslužbu do obce Chrósčicy. Bylo to pro většinu z nás překvapení. Slyšet v kostele bicí a div ne rockovou hudbu byla příjemná změna oproti tomu, co známe z českých bohoslužeb.

Asi hodinu trvala cesta do oblasti tzv. měsíčních krajín/měsíční krajiny. Kde kdysi stály srbské vesnice, nyní zbyla jen pustá krajina, jejíž nekonečnost tu a tam narušuje těžební rypadlo. Tak dnes vypadá střední Lužice. Dojem byl ještě o to silnější s doznívajícími vzpomínkami na působivý dětský videoklip.

V Chrósčicích jsme odpoledne stihli navštívit i divadelní představení s názvem *Radšo muža hač scyła žane mjerzanje*. Přestože se představení nekonalo poprvé, bylo v sále doslova narváno. Připravené židle nestačily, bylo nutné přinést další. Někteří museli sedět dokonce u dveří, ale rozhodně nelitovali. Herecký ansámbl překvapil svým takřka profesionálním výkonem. Klasická zápletka, kdy se rodina snaží získat peníze od tetičky z Ameriky s překvapivým závěrem, byla plná narážek na různé životní stereotypy, a to nejen v lužickosrbských rodinách. Obsah představení jsme pochopili a celkem mu i porozuměli. Problém však pro nás představoval úplný překlad jednotlivých vět. Zatímco se jim oboecenstvo z plna hrdla smálo, my jsme bohužel úplně přesně kvůli nedostatečným jazykovým schopnostem či neznalosti kontextu netušili proč.

Během dopoledne našeho posledního dne u Lužických Srbů jsme nemohli opomenout studnici jejich historie a kultury v podobě Srbského muzea v Budyšině. Následovala diskuze s **Jurijem Luščanskim**, referentem Domowiny pro kulturní záležitosti a zahraničí. Ten se stručně zmínil o *Domowině* jako instituci, její historii a hlavně poslání, o česko-lužickosrbských vztazích i o současných problémech, s kterými se musejí Srbové vypořádávat. Vyzvedl zejména projekt *Witaj*. V rámci něho mají děti ve školách dvě učitelky, jedna mluví s dětmi jen německy a druhá jen srbsky, což je jeden z ověřených způsobů podporujících bilingvnost u dětí. „*Počet zájemců o umístování dětí do Witaj školek stoupá, dokonce sem děti posílají i rodiče ze západních částí Německa. A často jsou to pak právě děti, které donutí rodiče začít se učit srbsky, aby svému potomkovi vůbec rozuměli,*“ vysvětlil Luščanski.

Náš pobyt jsme zakončili na stejném místě, kde začal, to jest v Besedě. Při obsluze našeho oběda se střídala německy mluvící číšnice se srbsky mluvící. Soužití obou národů zde viditelně problém není tak, jako je to v jiných zemích (např. v Kosovu). Je však tak těsné, že hrozí nebezpečí, aby se jeden národ nerozpustil v druhém jako kostka cukru v čaji. Ale jistě platí, co nám na závěr řekl Michał Cyž: „*Lužičtí Srbové jsou velmi kreativní a flexibilní národ, mohou vnést do dnešního globálního světa jiné a nové podněty, které jiné národy přinést nemohou, a to určitě nejen v kulturní a jazykové rovině.*“

Nebyla by pravda, kdybych napsala, že jsme za ty čtyři dny poznali a pochopili vše. Na druhou stranu právě tato skutečnost může být podnětem pro nás všechny zabývat se lužickosrbskou tematikou dále. Dozvědět se víc a třeba i v budoucnu nějakým dílem na oplátku přispět, minimálně tím, že o Lužických Srbech budeme mluvit a seznamovat s jejich osudem ostatní.

MYSTÉRIUM LUŽICKOSRBSKÉ KULTURY A POLSKÉHO CHLEBA POEZIE

Milan Hrabal

Vít, jímž porozumíš jazykům – abych parafrázoval sám sebe – mě zavál na literární výlet do Polska, kde setkání s poezií, je zvláště intenzivní zážitek. Na pozvání básníka, kulturního pracovníka a především účastníka letošního jubilejního 30. ročníku Mezinárodního svátku lužickosrbské poezie Janusze Wójcika jsem ve dnech 17. až 19. října spolu s jedenáctičlennou delegací lužickosrbských umělců vycestoval do Polska.

Navštívili jsme Opolskou univerzitu, kde byl o naší delegaci velký zájem – pro mne bylo radostí mimo jiné také krátké setkání s tamním „spolubojovníkem za Lužici“ Piotrem Pałysem. V podvečer jsme měli čtení v Benediktýnském sále úžasné a ohromné knihovny v Katovicích. Tady na nás měli přichystáno překvapení v podobě výstavy historie lužickosrbské knihy. A s odborným výkladem – jak by ne, vždyť odtud, z Katovic pochází jedna z nejvýznamnějších postav polsko-lužickosrbské vzájemnosti – Wilhelm Szewczyk. V zámku Piastovců v Brzegu (Břehu) jsme společně s polskými přáteli prožili *Mystérium chleba*, na kterém je možné ochutnat nejen skvělé výrobky mistra pekaře Józefa Kostrzewy, ale především atmosféru oslavy chleba, jako symbolu života a lidské vzájemnosti. Přání vyslovená při lámání chleba pro známé i neznámé přátele, která se prý určitě splní. Vzpomínání vrátil v této chvíli velmi sugestivně ty, co už s námi být nemohou. Poetická předehra v koncertním sále zámku byla doprovázena mnohohlavým pěveckým sborem Euro... , první rozlomení chleba předcházela křehká, mimořádně působivá

vá píseň v podání lužickosrbské talentované zpěvačky Móniky Klesec. V podvečer lyrické preludium při zahájení festivalu českých filmů v polském Carcassonu – Paczkowě, kde se naše básně snoubily s hudbou výtečného polského akordeonového tria, hravího filmové melodie. Neobvykle sugestivním vrcholem bylo čtení v rámci mše svaté na počest výročí pontifikátu papeže Jana Pavla II. v kapli svaté Hedviky v Brzegu. Moderní hudba a poezie rámovaná slovy kněze pro přeplněné auditorium zanechala ve všech zúčastněných pocit totožný s mottem: *Víra, naděje, láska*. Jedním z nejpohnutějších okamžiků tohoto emotivního setkání bylo čtení z lužickosrbského *Pisma swjateho* – mladá studentka Franciska Kralec měla jistý, čistý, znělý hlas. A klenba polského svatostánku spolu se zástupem lidí přijala z jejích úst lužickou srbštinu přirozeně, jak před staletími...

Všechna setkání provázely verše lužickosrbských básníků Bena Budara, Benedikta Dyrlicha, Lenky-Christiany Piniekowé, próza Jana Meškanka a křehká hudba zpěvačky Móniky Klesec a kytaristy Bastiana Berga. Připočtu-li k tomu všemu večerní poetická setkání na „ubytovně“ v zámku Rogow, bohatou architekturu na každém kroku, vynikající polské polévky a přátelská přijetí na každém zastavení, je tu obraz nezapomenutelného výletu do krajiny snů. Vztáhnou-li na prožitky oněch tří dní lužickosrbské přísloví *Bez bohatství v srdci jsi chudák, i kdybys až po uši v penězích stál*, pak jsme tehdy velice zbohatli.

LITERÁRNĚ-HUDEBNÍ FESTIVAL ANTROPOTYÁTR A PŘÁTELÉ Z BUDYŠÍNA

Alice Prajzantová

Konec října bývá většinou usazený a pošmourný. Zima hlásí svůj brzký příchod, upíjí dnů a přikrmuje noci. Kdekdokdo raději tráví tento nečas někde v teple, možná i s knihou, s vlídnou paní Literaturou. Je 30. října večer a Ústí nad Labem je zahaleno do černavého chemicky štiplavého hávu. Začíná krápat a z hlídaného parkoviště odchází skupina osob. Jejich cíl? Literárně-hudební festival Antropotyátr, kde paní Literatura vesele zní v hlasech přítomných účastníků i návštěvníků. Všichni již netrpělivě očekávají první hosty, první zahraniční hosty! „Přijeli až z Budyšína! Vážili dlouhou cestu! Budeme jim vlastně rozumět?“ Ozývá se ze všech koutů útulného klubu Mumie. Ještě maličká chvílka napětí, židle jsou již připraveny, nově příchozí opozdilci se navzájem tiší a může se začít. Přichází rozvázný Benedikt Dyrlich, usměvavá Róža Domašcyna a dobře naladěný Milan Hrabal. Všichni tři působí jako velmi dobře sešrané trio. Róža Domašcyna s Benediktem Dyrlichem představují svoji tvorbu (ukázky z tvorby obou nalezneme v antologii lužickosrbské poezie *Jazyk, jímž porozumíš větru*, vydané 2007 v nakladatelství Protis), předčítají, deklamují a podmanivá lužická srbština se ladně rozléhá po

místnosti. Milan Hrabal překládá a zároveň literatury chtivým posluchačům přibližuje zvyky a tradice Lužických Srbů. Nechybí ani vtipné pozastavení se nad překladatelskými oříšky. Celé vystoupení doplňují ukázky tradiční i moderní lužickosrbské hudby. Kapela *Wólberosce* a Mónika Klesec se jistě na dlouhou dobu zaryjí v paměti nás všech.

Tento festival by možná nebyl zas tak výjimečný, vždyť přeci literární festivaly se konají, kdyby... Kdyby těch kdyby nebylo hned několik. Předně se festival konal tři dny. Hlavním jeho smyslem bylo propojit hudbu s literaturou. Hostil zajímavé a významné spisovatele (např. Jaromír Typlt, Petr Hruška, Svatava Antošová, Petr Váša aj.) a také se pyšnil zahraničními lužickosrbskými hosty. A ohlasy návštěvníků? Kladné. A o to šlo především ...

Autorka je redaktorka H_aluze

Pozn. red. K festivalu vyšel almanach, v němž jsou zastoupeni i Lužičtí Srbové – Róža Domašcyna a Benedikt Dyrlich – už dříve zveřejněnými texty.

 NOVINY

Z DOMOVA

Zpráva o členské základně v roce 2008

Srdečně vítáme nové členky a členy, kteří vstoupili do Společnosti přátel Lužice v roce 2008. A není jich málo. V průběhu roku předsednictvo na základě došlých přihlášek přijalo

29 nových členů, což je téměř třetina z celkového počtu členů k 1. 1. 2008. Členská základna je rozložená po celé České republice, abecedně od Bolatic až po Želatovice. Nejvíce členů je z Prahy, dále z Děčína, Ústí nad Labem, Hradce Králové a Brna. Pro zajímavost uvádíme rozložení členské základny po krajích. V České republice má Společnost přátel Lužice 122 členů, na Slovensku, v Polsku a Lužici po jednom členu, celkem tedy 125 členů. Přejeme úspěšný nový rok a naplnění ideálů, které vkládáme do Společnosti přátel Lužice!

Kraj	Počet členů
Praha	50
Středočeský	15
Ústecký	14
Královéhradecký	10
Liberecký	8
Jihomoravský	7
Moravskoslezský	4
Olomoucký	4
Pardubický	3
Zlínský	3
Jihočeský	2
Plzeňský	1
Vysočina	1
CELKEM	122

Klára Poláčková

Premiéra knížky Tomasze Nawky

19. listopadu loňského roku proběhl jeden z večerů v rámci již 10. ročníku Dne poezie, letos s podtitulem *V zrnku písku vidět svět*. Tento literární festival je pořádán po celé České republice již tradičně každý rok kolem výročí narozenin jednoho z největších českých básníků romantika Karla Hynka Máchy (1810–1836) a klade si za cíl popularizovat poezii, přece jen trochu opomíjený literární žánr. Během multikulturního večera v Literární kavárně Řetězová v Řetězové ul. na Starém Městě pražském se posluchačům postupně představili Rom Vojtěch Fabián, Věra Dumková, Jane Kirwanová z Irska, František Kostlán, ze Sýrie Marwan Al-Solaiman.

První část pořadu však patřila lužickosrbskému básníkovi (a řediteli Srbského muzea v Budyšině) Tomaszowi Nawkovi. Ten byl pozván do Prahy nejen při příležitosti svých blížících se šedesátin, ale zejména aby představil svou novou básnickou sbírku *Ničo so njeliči*, vydanou dvojjazyčně (česky Konec sázek). Nawkovy verše do češtiny přebásnili Radek Čermák a Milan Hrabal. V knížce se v krátké předmluvě od R. Čermáka čtenář dozví základní informace o národu Lužických Srbů, o jejich literatuře i o samotném autorovi. Text je doplněn mapkou současné Lužice (Leoš Šatava, Hanuš Härtel), vysvětlivkami i adresami internetových stránek s informacemi o Lužických Srbech a Lužici. Samotná sbírka obsahuje na 74 stránkách 21 Nawkových básní zrcadlově v lužické srbštině a v češtině.

Publikace je 6. svazkem lužickosrbské edice Brána jazykům, v níž v předcházejících letech vyšly s pomocí Společnosti přátel Lužice knížky současných autorů: Katka Andersec (*Lubosc je pola mje zaklinkata*, 2002), Róža Domašcyna (*Koče čary*, 2004), Timo Meškank (*7x7*, 2004), Lubina Hajduk-Velkovičowa (*Pój podaj so mi*, 2005) a Beno Budar (*Nalěčo módriny*, 2006). Letošní svazek vydali R. Čermák a M. Hrabal s laskavou podporou českého poslance evropského parlamentu Jaromíra Kohlíčka, jenž má svou kancelář přímo v Budyšině.

Celý mezinárodní poetický večer v Řetězové byl zajímavý i tím, že padesátka posluchačů slyšela přednášené básně jak v původním jazyce, tedy i v lužické srbštině (T. Nawka), tak v českém překladu (R. Čermák, M. Hrabal). Někteří autoři pak doprovodili svá vystoupení hrou na kytaru i zpěvem svých zhudebněných veršů. Největší potlesk však sklídl Tomasz Nawka, jenž účastníky překvapil nejen svou novou knížkou, ale zejména hrou na malé i velké dudy, pověstný to národní hudební nástroj nejen známějších Skotů, též však kupodivu i Lužických Srbů.

Přestože v Lužici pořádaný *Swjedžen serbskeje poezije* (obdoba našeho Dne poezie) bývá věnován vždy jen jednomu autorovi, lze s klidným svědomím konstatovat, že i v mezinárodní přehlídce básníků v Praze se verše ani dudy Tomasze Nawky neztratily a naopak přispěly k příjemnému kulturnímu zážitku návštěvníků 10. ročníku Dne poezie.

tok

V Praze začalo promítání filmů k dějinám Lužických Srbů

Ve čtvrtek 27. listopadu 2008 se konal poslední členský večer SPL v roce 2008. Setkání tentokrát nebylo tradičně přednáškové, ale proběhlo promítání vzdělávacího filmu. Diváci shlédli první dva filmy (I. Osídlení/ Zasydlenie, II. Hradiska/ Hrodzišča) ze třináctidílného hraného dokumentu *Dějiny Lužických Srbů*. Poslední letošní členský večer se setkal s velkým zájmem ze strany členů SPL.

Posluchači se mohli dovědět nejen o slovanském osídlení Lužice kmenem Milčanů, ale i o dalších oblastech sahajících až k Baltskému moři, které byly osídlovány ostatními kmeny Polabských a Pobaltských Slovanů. Důkazem této kolonizace jsou mnohá dnešní jména měst, mající slovanský původ, jako např. Rostock. Nebyla opomenuta ani známá lest markýze Gera, který pod slibem uzavření míru sezval na svůj hrad třicet důvěřivých vladkyň slovanských kmenů, které dal za účelem zisku slovanských území na východ od Labe zákeřně zavraždit. V některých hraných scénách bylo možno vidět dobový oděv, nástroje a zbraně, dokonce i autenticky postavené hradiště. Divák tak má možnost si velmi dobře představit a porozumět způsobu života v tehdejší době. Z tohoto důvodu je film vhodný nejen pro příznivce Lužice, ale především pro lužickosrbské studenty, kterým zcela jistě napomáhá v hledání své vlastní identity a snad i národního uvědomění.

Na další díly pod názvy Kolonizacija, Dobywanje kraja, Město, Reformacija a pismowstwo, Zažne rozwětlerstwo, Narodne wozrodženje, Młodoserbske hibanje, Weimarska republika, Serbja w Nationalsocializmje, Serbja mjez 1945 a 1961 se můžeme těšit na některých dalších členských večerech, které proběhnou v roce 2009.

David Lenk a Lenka Peluhová

Z HORNÍ LUŽICE

134. Schadžowanka

Schadžowanka – tradiční kulturní setkání lužickosrbského studentstva – se letos konala v sobotu 22. listopadu v sále budyšínské Koruny. Tyto každoroční akce nejsou určeny pouze studentům; jsou otevřeny všem společenským i věkovým vrstvám, čímž plní funkci celonárodního setkání Lužických Srbů. V přeplněném sále jsme tak mohli zahlédnout předsedu Domowiny Jana Nuka, ředitele Lužickosrbského ústavu Dietricha Šoftu, šéfredaktora Serbskich Nowin Benedikta Dyrlicha, básníka Beno Budara, ředitele lužickosrbského muzea v Budyšině Tomasze Nawku, poslance saského sněmu Haiko Kozla a mnohé další představitele lužickosrbského společenského, kulturního, politického a vědeckého života. Dramaturgii a realizaci kulturního programu Schadžowanky má každoročně na starosti lužickosrbská mládež studující na budyšínském lužickosrbském gymnáziu nebo na univerzitách v Drážďanech, Lipsku či Halle. Jejich pásmo sestávalo z komických skečů, jednoho sólového hudebního vystupu, tanečních čísel, promítání krátkých filmů a vystoupení Sboru budyšínského gymnázia a sboru s názvem První kulturní brigáda (Přnja kulturna brigada). Vše bylo pečlivě připraveno a na vysoké umělecké úrovni. Nejsilnější kulturní zážitek zanechaly zejména vystupy obou vynikajících pěveckých sborů. V komických skečích se objevilo téma současné ekonomické krize. Studenti ve svém vystoupení navrhovali založit lužickosrbskou národní banku, kterou by následně přivedli k úpadku, načež by od spolkové vlády získali peníze na její záchranu. Právě to by prý mohl být jediný způsob, jak ze spolkové vlády vymoci dlouho požadované peníze pro Lužické Srby. Přítomné také velmi pobavila scénka pojednávající o tom, kterak předseda Domowiny Jan Nuk hledá svého nástupce a obtelefonovává významné osobnosti lužickosrbského života. V tomto skeči se projevil značný imitační talent zúčastněných studentů. Pro milovníka slovanské kultury je vždy neobyčejně příjemné vidět na Schadžowankách pohromadě několik stovek Lužických Srbů a slyšet kolem sebe výhradně lužickou srbštinu.

Petr Ch. Kalina

24. 11.

Sekce pro literaturu a umění Matice Lužickosrbské zorganizovala v Budyšině diskusi o nové antologii lužickosrbské prózy *Cibulové sukýnky* (*Cyblowe sukničky*). Tato sbírka, kterou nedávno vydalo nakladatelství Domowina obsahuje třináct povídek od čtrnácti autorů. Diskuse se zúčastnilo 15 návštěvníků, které přivítal předseda zmíněné sekce Jurij Luščanski. Nová antologie sklídila pochvalné i kritické reakce. Prof. Lucija Hajnec pochválila především způsob, jakým je v povídkách zachycena láska mezi lidmi. Literární vědec Dietrich Šofta si zase postesk, že ve sbírce se více řeší mezilidské vztahy a vůbec ne politické problémy. Přítomní k této poznámce podotkli, že politické problémy jsou v antologii notně vyjádřeny na pozadí obecné společenské situace, a že ani v současné německé literatuře se s politickými tématy momentálně téměř nesetkáváme.

U příležitosti osmdesátých narozenin bývalého choreografa a baletního mistra Lužickosrbského národního souboru Slováka Juraje Kubánka se 21. listopadu konalo slavnostní představení tohoto tělesa. Předseda Domowiny Jan Nuk zde oslavenci předal Cenu Domowiny za rok 2008. Juraj Kubánek byl toho dne zároveň vyznamenán čestným členstvím Lužickosrbského národního souboru, který jej obdaroval i materiálně ve formě keramického reliéfu s motivy čtyř ročních období. V umělecké části slavnostního večera se konala produkce Fantazie na Lubinu pro balet, sbor a orchestr. Toto dílo zhudebnil Detlef Kobjela na libreto a zpívané texty Bernda Köllingera v lužickosrbském překladu Benedikta Dyrlicha. Choreografickou stránku komponovaného představení ztvárnil jubilující Juraj Kubánek.

25. 11.

Počet lužickosrbských studentů na lužických středních školách (obdobu našeho druhého stupně ZŠ), kteří ovládají svůj jazyk jako mateřskou řeč se snižuje. Ředitel střední školy v Ralbicích Joachim Glücklich však doufá v budoucí nárůst počtu žáků, kteří budou lužickou srbštinu ovládat, ač to nebude jejich mateřský jazyk. Jeho optimismus je postaven na dobré zkušenosti s prací mateřských školek typu Witaj a základních škol, které pracují podle koncepce 2plus. Podle jeho slov jsou jazykové znalosti německých dětí, které absolvovaly školku typu Witaj a základní školu 2plus, srovnatelné s jazykovou kompetencí žáků, jež v rodině mluví lužickosrbsky. Zmíněný fakt pozoruje i ředitelka radworské střední školy Hilža Štillerowa. V tomto vzdělávacím zařízení studuje nyní v 10. ročníku sedm lužickosrbských žáků, v nižších ročnících je to však o poznání méně.

27. 11., 1. 12., 10. 12. a 12. 12.

Poslanci spolkového sněmu konečně schválili uvolnění částky 8,2 miliónů euro pro Nadaci lužickosrbského národa. Spolu se stejnou sumou od států Sasko a Braniborsko tak Lužičtí Srbové budou financováni částkou 16,4 miliónů euro, kterou jejich představitelé od všech tří vlád dlouhodobě a neústupně požadovali. V souvislosti s rozhodnutím sněmu diskutovali Lužičtí Srbové o tom, jakým způsobem se budou v následujících letech státní dotace přerozdělovat. Nadace lužickosrbského národa chce více dbát na rozvoj sdělovacích prostředků určených lužickosrbské mládeži. Aktuálním problémem, který bude vyřešen v roce 2009, jsou především návrhy na sjednocení Německo-lužickosrbského národního divadla a Lužickosrbského národního souboru.

30. listopadu na zasedání spolkového předsednictva Domowiny ve Wochozech připomněl předseda tohoto zastřešujícího spolku Jan Nuk, že úspěch schváleného navýšení dotací má více „otců“. Vzpomněl především podíl saského ministerského předsedy Stanisława Tilicha, poslankyně spolkového sněmu Marie Michałkowé a šéfredaktora Serbských nowin Benedikta Dyrlicha. Jednatel Domowiny Jan Cyž na předsednictvu prohlásil, že příslíbené navýšení financování je prozatím jen polovina úspěchu. Slíbených 600.000 euro navíc totiž nebude vyplaceno dříve, než stejnou částku doloží i Sasko a Braniborsko. Teprve poté bude rozpočet Nadace lužickosrbského národa vyrovnaný. Cyž dále zdůraznil, že dosud není vyřešena otázka financování Lužických

Srbů v dlouhodobém horizontu. Na zasedání předsednictva se v diskusi také připomínala skutečnost, že dotace jsou vázány na provedení reforem fungování lužickosrbských institucí.

Saský sněm poté schválil, že Nadace Lužickosrbského národa dostane v roce 2009 částku 5,553 miliónů euro, což je o 100.000 více než v roce 2008. Na rok 2010 se plánuje dotace posílená o dalších 100.000 euro. V rozpočtu však není započítána částka 400.000, která je nutná pro již schválené navýšení dotací od spolkové vlády. Tento fakt se stal terčem kritiky opoziční Levice a tak je možné, že konečná částka pro příští rok bude ještě vyšší. Saská ministryně pro vědu a umění Eva-Maria Stange, která má na starost otázku financování Lužických Srbů, mezitím vyjádřila uspokojení z faktu, že se všech šest lužickosrbských zástupců Nadace lužickosrbského národa vrátilo ke své práci. Tito delegáti totiž v květnu opustili jednání nadace na protest proti krácení dotací.

28. 11.

Soud ve Wojerecích se 27. listopadu zabýval citlivým případem týkajícím se hanobení Lužických Srbů. Obviněna byla někdejší učitelka zdejší školy, která je nyní v důchodu. Žalobu podal otec jednoho ze studentů 10. třídy, kterého měla učitelka urazit slovy: „*To je pro Lužické Srby typické. Nejdřív všechno ukradnou a pak to prodávají. Proto jsou tak bohatí.*“ Zmíněný student, který přišel do Lužice ze západních oblastí a vyznává se jako Lužický Srb, si pak vysloužil posměch svých spolužáků. Obviněná učitelka u soudu popřela, že by zmíněné věty pronesla. Soudec se po vyslechnutí svědků přiklonil k názoru, že je celá záležitost zveličená. Otec studenta se hodlá proti verdiktu odvolat.

Spolkový prezident Horst Köhler se 28. listopadu setkal na hradě Bellevue se zástupci Menšinové rady Německa. Představitelé dánské, fríské, romské a lužickosrbské menšiny s ním hovořili o celostátní odpovědnosti Německa za jeho národnostní minoritu. Köhler prohlásil, že považuje setkání za konstruktivní a vyjádřil přání, aby většinové obyvatelstvo pohlíželo s respektem na menšiny, které mají Německo za svou vlast. Předseda Domowiny Jan Nuk po setkání vyslovil zármutek nad tím, že téměř dvacet let po sjednocení Německa se o nedostatecích v otázkách menšinové politiky musí stále hovořit.

8. 12.

V Rakvecích byla 7. prosince zahájena výstava akvarelů malířky Isy Bryccyny. Tato výtvarnice je autorkou ilustrací v loňském roce vydané antologie lužickosrbské poezie Jazyk, jímž porozumíš větru (nakladatelství Portis, Praha). Výstavu organizovala obec Rakecy spolu se Svazem lužickosrbských umělců. Na slavnostním zahájení prohlásila předsedkyně obecní rady Rakecy před pěti desítkami návštěvníků, že jde o vůbec první společný projekt obou subjektů a vyjádřila naději, že podobných akcí bude v budoucnu více. Předseda Svazu lužickosrbských umělců Bendikt Dyrlich v úvodní řeči zhodnotil tvorbu výtvarnice a zdůraznil, že na výstavě jsou k vidění i ilustrace ke zmíněné pražské antologii. Kulturní část vernisáže vyplnila houslistka Bettina Wittke a Beno Budar četbou vlastních básní v lužické srbštině i němčině.

9. 12.

Film Krabat shlédl ve wojereckém kině od jeho premiéry již 8.000 diváků. Snímek se tak v tomto biografu stal nejnavštěvovanějším filmem roku 2008. V souvislosti s uvedením filmu se také výrazně zvýšil turistický ruch v Krabatově regionu.

11. 12.

Na adventním setkání Domowinské skupiny Pančicy-Kukow si přes šedesát návštěvníků připomnělo sté výročí úmrtí místního literáta Mikławše Andrického. Ve Staré hospodě v Pančicích-Kukowě se promítal nový film o jeho životě, který natočili manželé Alfons a Trudla Kurikovi. Spoluautorka filmu na akci prohlásila, že básník Andricki pomalu upadá v zapomnění, a že informace o jeho činnosti nejsou ani součástí školních osnov. Postavy v amatérském filmu ztvárnili především obyvatelé Pančic.

Zprávy ze Serbských Nowin připravil Petr Ch. Kalina.

Z DOLNÍ LUŽICE

V Dešně byl v neděli 2. listopadu odhalen pomník srbskému duchovnímu Kitovi Pankovi, jenž se narodil přesně před 200 lety. Pank sloužil v 19. století v Dešně jako evangelický farář a výrazně se zasloužil o zachování *serbskosci* obyvatel farnosti. Redigoval mj. tehdejší *Bramborski serbski casnik*. Při příležitosti odhalení pomníku proběhlo dějepisné kolokvium a *serbska namša*.

V sobotu 8. listopadu se konala 14. *Literarna kjarmuša* (hody, posvícení) Lidového nakladatelství Domowina, tentokrát v Bórkowech v Dolní Lužici. Večer v sále hostince *Serbski kral* zahájila jednatelka LND Marka Mačijowa informací o nových dolnosrbských publikacích v roce 2008 a poté následovalo autor-ské čtení dolnosrbských spisovatelů a básníků.

25. dolnosrbská *Schadowanka* (sešlost) studentů a inteligence, obdoba hornosrbské *Schadzowanky*, se odehrála 29. listopadu ve školní jídelně Dolnosrbského gymnázia v Chotěbuzi. Přestože se kulturní program (téměř celý připravený studenty a absolventy

gymnázia) vydařil, atmosféra letošní *Schadowanky* byla poznamenána nižším počtem návštěvníků než v předchozích ročnících.

Tradiční předvánoční *projektowe dny* jazykového centra *Witaj* v Srbském muzeu v Chotěbuzi konané 2.–4. prosince přilákaly spoustu dětí učících se na základní škole dolnosrbštině. Na akci vystupoval dolnosrbský písničkář Bernd „Pytko“ Pittkunings a *janšojiski bog* (starobylá obdoba našeho Ježíška nadělující však dárky pouze ve vsi Janšojce).

První adventní neděle byly v Dešně vysvěceny *orgele* (varhany) místního kostela. Slavnost byla spojena s adventním koncertem a kázáním v dolnosrbštině a rovněž s otevřením vánoční výstavy v místním muzeu a zahájením předvánočního trhu.

V prosinci se konaly různé *gódowne marki* (vánoční trhy), *baslenja* („tvoření“, amatérská řemeslná tvorba pro veřejnost) a *gódownicki* (vánoční besídky) na různých místech srbské Dolní Lužice.

Z Nowého Casniku 44–50/2008 připravil František Březina

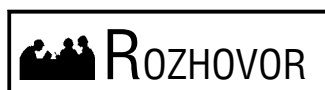

Nová inscenace Lužickosrbské amatérské divadelní skupiny Chróscicy

V sobotu 22. listopadu se v Krawčikově sále v Chróscicích konala premiéra hry *Radšo muža hač scyła žane mjerzanje*. Jde o dílo německé autorky Reginy Röschové, kterou do horní lužické srbštiny přeložil a lužickosrbským reáliím vtipně přizpůsobil Ludwig Zahrodnik. Hru pro čtyři mužské a čtyři ženské postavy nastudovala Lužickosrbská amatérská divadelní skupina Chróscicy (*Serbska lajska džiwadłowa skupina Chróscicy*) pod režijním vedením Jana Mahra, který tuto trupu dlouhodobě vede. Jedná se o nenáročnou, lehce stravitelnou komedii, jež ironizuje klasické

problémy partnerského soužití po dvaceti letech manželství a odlišné společenské a materiální potřeby mužů a žen ve středním věku. Tato hra je typickou látkou pro venkovské ochotníky a potřeby jejich publika. Chróscičtí divadelníci předvedli velmi dobré výkony, jež v mnoha ohledech překračovaly standardy očekávané od podobných divadelních skupin. Z režijního ztvárnění i hereckého provedení byla znát dlouholetá divadelní zkušenost, zdravé zaujetí amatérů a konečně i nesporný talent zúčastněných protagonistů. Spokojenost z provedeního kulturního podvečera byla poskončení cítit z publika i herců. Hlavním cílem podobných akcí vesnických ochotníků je především zprostředkování široce dostupné zábavy, společenského uvolnění a v případě Lužických Srbů také podpora jejich kulturní a jazykové sounáležitosti. Proto bylo potěšitelné vidět, že i na první repríze den po premiéře nestačila kapacita poměrně velkého Krawčikova sálu pohodlně pojmout všechny zájemce, kteří se do Chróscic sjeli z širokého okolí katolické Horní Lužice.

Petr Ch. Kalina

S Ewou SIATKOWSKOU

*Prof. Ewa Magdalena Siatkowska (*1930), narodila se a žije ve Varšavě. Věnuje se slovanské filologii se zaměřením na západo-slovanské jazyky. Mnoho let přednášela na Varšavské Univerzitě (UW), nyní je v důchodu. Je autorkou mnoha knížek a článků se sorabistickým zaměřením. Do roku 2004 byla vedoucí redaktorkou Zeszytów Łużyckich.*

Ještě před několika lety jste, paní profesorko, učila na UW. Tehdy jste byla redaktorkou Zeszytů Łużyckých [Lužické sešity], ovšem v době působení na univerzitě bylo Vašich aktivit víc.

Moje sebrané starší vědecké práce a články vyšly v knize *Studia Łużycoznawcze* [Sorabistická studia. Warszawa 2000]. Je jich tam celkem hodně. A moje pedagogická minulost? Do 2. poloviny 60. let minulého století byla sorabistika na UW brána v potaz jen příležitostně ve spojení se srovnávací morfologií, ale v podstatě sorabistika ve studijním plánu jako taková nebyla.

Vy nejste vystudovaná sorabistka?

Ne, jsem bohemistka, a od poloviny 60. let jsem začala jezdit na kurzy lužické srbštiny.

A tak začala Vaše práce na poli sorabistiky?

V jednom z novějších Zeszytů Łużyckých je popsána moje cesta k Lužici.

V dvojčísle 39/40, které je a propos věnováno Vám. A proč jste se vlastně začala zabývat Lužickými Srby?

Chtěla jsem vyvrátit zkreslený stereotyp Lužického Srba u jiných národů, který Srbům křivdí. Takový průměrný Polák buď nic o Lužických Srbech nevěděl a dodnes neví, nebo tento národ považuje za zkamenělinu, zdá se mu, že to jsou téměř Praslované, protože žijí 1000 let obklopeni Němci. Povím vám takovou zajímavost. V pětadesátém jsem jela vlakem do Lipska a v kupé se mnou sedělo několik osob. Když jsme jeli přes Budyšin, řekla jsem, že to je hlavní město Lužických Srbů. Nato se všichni vrhli k oknu, aby ty Srby viděli. Úplně jako by to byli nějakí pravěcí lidé. Samozřejmě byli rozčarování, když na nástupišti chodili lidé vypadající „evropsky“. Najednou ale uviděli nějakého vousatého muže. To bude určitě Lužický Srb, vypadá tak, říkali. Také stereotyp Lužických Srbů mezi Němci není příliš lichotivý. Tehdy v Lipsku jsem byla na bytě u Němky, která měla devítiletého synka. Když jsem řekla, že se chci zabývat lužickou srbštinou, tak mi řekl, že takový jazyk není, že to je nářečí. Ve vědomí Němců ještě působila teorie, vnučovaná nacisty, že lužická srbština je německé nářečí. Vědecky zcela nesmyslná, prof. Nedo s tím názorem bojoval. Němci neviděli Srby jako svěbytný národ. To je takový náruček, říkali, ale nemají vlastní jazyk, a navíc jsou stále opilí. Řekla jsem si, že se musím v hlavách lidí udělat pořádek a ukazovat opravdové Srby a jejich kulturu. To byl podnět, který byl pro mě rozhodující.

Co jste tedy rozhodla dělat?

Napsala jsem několik článků. Už tehdy byla ve Varšavě katedra prof. Stiebera, který se zabýval sorabistikou. Podnět vzešel také od

studentů. Začali mě prosit, abych zorganizovala vyučování, že se chtějí učit lužickosrbsky. Takže jsem jim vyšla vstříc. Udělali lužickou nástěnku a pověsili jí na koleji. Dalším podnětem byla diskuse o srbské hymně v týdeníku Przekrój. Pan Wadecki napsal, že lužická hymna (*svého času byla jako lužickosrbská hymna zpívána píseň „Hišće Serbstwo njezhubjene“ – pozn. red.*) je replikou polské *Jeszcze Polska nie zginęła*. To byl samozřejmě velký omyl, protože souhlasí jen melodie a ne slova. Napsala jsem do stejného týdeníku dementi. Nezávisle na mně reagoval i pan Stanisław Marciniak.

Můžete ještě krátce připomenout, kdo to byl Marciniak?

Byl opravdu výjimečnou osobností. Byl plukovník, který bojoval v Lužici a tam poznal Lužické Srby, do kterých se zamiloval. Celý život pro ně chtěl něco dělat, a taky dělal. Nebyl profesionál, ale byl studnicí znalostí o Lužici. Měl v malíčku dějiny i současnost Lužice. Jednoho dne jsme se já, on, knihovník Zdzisław Kłos, a nadšenec Ryszard Michalik sešli na Varšavské univerzitě a rozhodli se, že založíme *Koło zainteresowań kulturą Łużyczan* [Kroužek zájemců o kulturu Lužických Srbů]. Pan Marciniak se stal předsedou. Sdružení fungovalo do 80. let, pak dr. Zbigniew Gajewski a prof. Zbigniew Wierzbicki založili Towarzystwo Polsko-serbołużyckie [Polsko-lužickosrbská společnost], a abychom netříštili síly, tak jsme se s nimi spojili.

Právě na setkáních této společnosti se četly různé referáty a z toho se zrodil nápad vytvořit *Zeszyty Łużyckie* a Vám jako učitelce se podařilo získat pro spolupráci studenty. Byl to záměr?

Programem časopisu bylo propagování lužické problematiky v polské společnosti i v zahraničí. Na druhé straně byla cílem i výchova nové generace sorabistů.

Asi všichni varšavští sorabisté prošli redakcí časopisu. Neznám jedinou osobu mimo tento okruh. Byla to líheň sorabistů a výsledky byly dobré.

Podíleli se na tom i stipendisté z university v Lipsku.

Na *Zeszytech Łużyckých* už se ale dnes studenti nepodílejí.

To odpadlo a *Zeszyty* mají úmyslně více vědecký charakter a také vycházejí méně často.

Vratme se do let slávy varšavské sorabistiky. Co nejzajímavějšího tehdy bylo vydáno?

Tehdy tu byla skupina studentů zapálených pro práci, pracovali zadarmo. Největším úspěchem byl retrogradní slovník ke slovníku Arnošta Muky. Vznikl také první slovník polsko-hornolužickosrbský.

Vy jste spoluautorkou.

Nejvíce udělala Sonja Wólková a pomáhal i Zdzisław Kłos a Zbigniew Arasimowicz.

Nejstarším střediskem sorabistiky byl Krakov a potom Varšava?

Krakov je srdce Polska a počátků sorabistiky. Přece právě tam působili prof. Taszycki, prof. Lehr-Splawiński, prof. Batowski. Odtud pochází i prof. Stieber. Dnes už je situace horší. Ve Varšavě se dále sorabistikou zabývají v Polské akademii věd v oddělení lužických a lechických jazyků.

Co může pomoci Lužickým Srbům?

Jen oni sami si mohou pomoci. Němci za NDR se o ně starali a Srbům to vůbec neprospělo.

Je tedy práce takových organizací jako SPL nebo polské spolky zbytečná?

Ne, ale není možné pro Lužické Srby dělat určité věci. Oni musí cítit podporu u jiných slovanských národů, že patří do slovanské rodiny, že se o nich ví. To je nutné, ale není možné dělat žádnou práci za ně. Ve Varšavě byly takové akce, které jsme odsuzovali. Chtěli běžet s lužickosrbskou vlajkou a transparenty k německému velvyslanectví a demonstrovat za svobodu Lužických Srbů. To je práce, kterou jejich jménem nemůžeme dělat bez nich. Lužičtí Srbové mají s Němci vztahy takové, jaké mají – já se domnívám, že dobré – a nemůžeme jim vnucovat svůj úhel pohledu. Pomoci jim může jen podpora a zdůraznění skutečnosti, že jejich kultura je velice zajímavá a že jejich věda stojí na celkem vysoké úrovni v porovnání s vědami ostatních národnostních menšin.

Prof. Ewy Siatkowské se ptala Kinga Kijo.

Lednový členský večer

Původně avizovaná beseda s Julianou Kaulfürstec se neuskuteční. Místo ní Vás v měsíci lednu zveme na přednášku Mgr. Petra Kaliny (Masarykova univerzita, Brno) *Tradiční hudební nástroje Lužických Srbů*, která se bude konat **29. ledna v 17.30 hod.** na Filozofické fakultě UK, Nám. J. Palacha 2, v knihovně slavistiky č. 9.

Valná hromada SPL

Valná hromada SPL proběhne **v sobotu 21. února 2009 od 11.00 hod. v Domě národnostních menšin** v Praze, Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 (v případě jakýchkoliv změn budou členáři informováni v únorovém čísle našeho časopisu).

Česko-lužický věstník vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR

Česko-lužický věstník. Časopis o Lužici, sorabistice, literatuře a menšinové politice. Česko-serbski wěstnik. Časopis wo Serbach, serbowědže, pismowstwe a mjeńšinowej politice. Vychází ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech v nákladu 300 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,- Kč.

- Vydává Společnost přátel Lužice/ Towaršnosť přečelow Serbow/ Towarišnosť psijašelow Serbow, **styčná adresa: náměstí Jana Palacha 2, Praha 1-Josefov, CZ-116 38, www.luzice.cz** • **Bankovní spojení: ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300.** • **Vedoucí redaktor: Mgr. Josef Šaur,**
- **Zástupce vedoucího redaktora: Mgr. Petr Kalina** • **Redaktoři: Ph.Dr. Zuzana Bláhová, Ph.D., Radek Čermák, Mgr. Ondřej Doležal, Mgr. Jan Zichynč, Ph.D.**
- **E-mail redakce: cesko-luzickyvestnik@centrum.cz** • **Redakční uzávěrka: 15. dne předcházejícího měsíce**
- **Předplatné na rok 2008: ČR 200,- Kč, členské příspěvky 300,- Kč, zahraniční 20 €, při platbě v hotovosti 15 €, sociálně slabí mohou požádat o snížení.** • **Objednávky: Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, tel. a SMS +420 607 588 684, el. adresa: polackova.klara@seznam.cz.** Abonenci ze ZRN teč prez referenta Domowiny za kulturne naležnosć a wukraj, Budyšin. • **Předplatné je vázáno na kalendářní rok a je splatné nejpozději do konce března. Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit. Stížnosti na nezaslání vyřizuje Klára Poláčková.** • **Redakce se nezotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvku odpovídají příslušní autoři.**
- **Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.luzice.cz, pokud je dílo již zatíženo autorskými právy, platí zásady prvotního zdroje.** • **Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků.** • **MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790**